

Motion till riksdagen 2021/22:3779

av Johan Forssell m.fl. (M)

En effektiv kriminalvård med hög säkerhet och meningsfull verksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast tillsätta en utredning gällande brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll för unga kriminella och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sänkt gräns för häktning av unga och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att under år 2022 inleda arbetet med att inrätta särskilda ungdomshäkten och ungdomsfängelser och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tidsgränser gällande häktning bör tas bort och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behålla uppsökarverksamheten på häkten och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska övervägas om det vore lämpligt att påbörja behandlingsprogram under häktestiden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt ta fram konsekvenser för när man inte infinner sig till rättegång, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påtagligt korta tiden mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kortare tid för verkställighet inom frivården och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter till omedelbar verkställighet oavsett om domen kommer att överklagas och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om minskad möjlighet till uppskov med verkställigheten av straffet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att inte inställa sig för verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast återkomma med förslag om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar från rättspsykiatrisk vård och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad användning av fotboja vid permissioner och transporter av intagna och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt inrätta en ny enhet hos Kriminalvården för unga som begått grova brott och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utöka tiden för behandlingsprogram och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om obligatoriskt deltagande i ett nationellt exitprogram för dömda och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökad närvaro av frivården i utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka antalet yrkeskurser på fängelser och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa förvaringsstraff för samhällsfarliga brottslingar och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen så att Migrationsverket får visitera inför transporter och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet att vägra villkorlig frigivning om det bedöms att det finns risk för återfall i brott och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa nya behandlingsprogram för personer som begått sexuella övergrepp mot barn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skyddstillsyn med elektronisk övervakning och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka kraven för att undanröja skyddstillsyn och att skyddstillsyn endast kan dömas en gång och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Kriminalvården bör ges möjlighet till interimistiska beslut gällande skyddstillsyn och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att närhetsprincipen ska beaktas i mindre utsträckning än i dag och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över effektiviteten inom Kriminalvården gällande häkten, transporter och frivård och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att övervakning ska ske även utan villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att villkorlig frigivning inte ska ske om den dömda vägrar acceptera villkor som beslutas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka användningen av narkotikahundar på fängelser och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer inflytande för brottsoffer och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en total översyn av systemet med biträdande övervakare inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige ska ha en modern och effektiv kriminalvård som präglas av hög säkerhet och meningsfull och framåtblickande verksamhet och som samtidigt omfattas av tydliga krav och regler. I takt med Moderaternas satsningar på polisen och våra föreslagna straffskärpningar kommer ännu fler avtjäna straff i anstalt. Detta ger samtidigt skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Fängelsetiden ska följa snabbt efter domen. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana.

Det är uppenbart att det behövs fler platser i häkten och fängelser. Den situation som just nu råder inom Kriminalvården med mycket stor platsbrist på både häkten och fängelser är ytterst en effekt av regeringens bristande agerande. Under 2020 var den genomsnittliga belägningsgraden på fasta platser 101 procent på häkten och 103 procent på fängelser.

Kriminalvården kommer långsiktigt att behöva tillföras betydande resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med såväl fler häktes- och fängelseplatser som bättre innehåll i verkställigheten.

Utvärdering och vidareutveckling av straffens innehåll

Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Det finns därför skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Det gäller inte minst med hänsyn till den växande gruppen av unga vuxna med stort våldskapital som har ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som helt saknar intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig.

Redan här och nu kan dock mycket göras för att förbättra situationen. Det handlar om att korta tiden mellan dom och verkställighet och att häktade ska kunna påbörja verkställigheten tidigare i domstolsprocessen vilket skulle frigöra häktesplatser och ge möjlighet till behandling och återfallsförebyggande åtgärder tidigare. Det handlar även om att bättre utnyttja den befintliga kapacitet som finns med exempelvis användning av dubbelbeläggning på anstalterna.

Riksdagen har tillkännagivit detta för regeringen, men i och med att det är akut läge behöver frågan återigen tas upp för behandling.

Tillsätt en utredning gällande brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll för unga kriminella

En ny grupp av unga vuxna på fängelserna i Sverige innebär nya utmaningar för Kriminalvården. Det rör sig om män från socialt utsatta områden med lågt förtroende för myndigheter och som ofta redan i unga år är tungt kriminellt belastade och har missbruksproblem. Intresset för att lämna kriminaliteten är ofta obefintligt. Situationen ställer nya krav på innehållet i verkställigheten. Det handlar om att anpassa insatserna så att åtgärderna i största möjliga mån ser till att dömda från utsatta områden får stöd att återgå till ett laglydigt och ordnat liv. Kriminalvården bör bland annat hitta samarbetsformer som kan bidra till en bättre utslussning för dessa individer. Vi vill ge en utredare i uppdrag att, bland annat utifrån erfarenheter i andra länder, ta ett samlat grepp kring denna grupp av individer i syfte att lämna förslag om lämpliga brottsförebyggande åtgärder och straffens innehåll anpassat efter denna grupp.

Sänkt gräns för häktning av unga och inrätta ungdomshäkten och ungdomsfängelser

Vi har sett en utveckling där ungdomsrånen har ökat lavinartat. Åren 2015–2020 ökade rånen mot personer under 18 år med hela 125 procent. Dessutom kryper brottsligheten lägre ned i åldrarna och unga som misstänks för brott har ökat kontinuerligt de senaste åren.

Utvecklingen är mycket allvarlig och situationen kräver fler och effektivare verktyg för att vända den kontinuerligt försämrade situationen. Ett av dessa verktyg är möjligheten att häkta personer som begår allvarliga brott. Den så kallade inkapaciterings-effekten är en viktig del av såväl det brottsbekämpande som det brottsförebyggande arbetet.

Från Moderaternas sida anser vi att häktningar är en viktig förutsättning för att kunna utreda och bekämpa brott. Häktningar ska också kunna förenas med restriktioner för att utredningar inte ska försvåras. Samtidigt ser vi vissa tydliga begränsningar för de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter till häktningar.

Exempelvis är regelverket inte anpassat för dagens situation med den ökande och den allt allvarligare ungdomsbrottsligheten. Unga personer som grips för mycket grova brott kan vara tillbaka på gatan redan samma dag – trots att risken för återfall i brottslighet är uppenbar.

Redan i dag finns en möjlighet att häkta ungdomar mellan 15 och 18 år som misstänks för allvarliga brott. Den möjligheten används dock relativt sällan, bland annat med hänsyn till den påfrestning som en häktning innebär för en ung person.

Det kan finnas starka skäl för att i större utsträckning anhålla och häkta unga personer som har begått grova brott. Det gäller särskilt om en person sannolikt kommer att fortsätta att begå brott om han eller hon släpps på fri fot, eller om personen kan försvåra en pågående brottsutredning genom att exempelvis försöka påverka vittnen eller förstöra bevismaterial. Därför vill Moderaterna att häktning av unga lagöverträdare ska ske i fler fall än i dag, när brottet är allvarligt och det finns risk för återfall. Detta vill vi göra genom att sänka gränsen för när unga ska kunna häktas.

Situationen för unga i häkte behöver samtidigt ses över och förbättras. Särskilda ungdomshäkten bör inrättas som anpassas efter ungas behov och förutsättningar. Insatserna för att få unga personer som sitter i häkte att studera bör förstärkas.

Är man dömd till slutet ungdomsvård för att man begått ett allvarligt brott, vilket skett vid flera tillfällen, så måste säkerheten vara så hög att man inte kan ta sig därifrån. För att möta den grövre ungdomskriminaliteten föreslår Moderaterna att det införs ungdomsfängelser där säkerheten är avsevärt mycket högre än på nuvarande Sis-hem. Verksamheterna måste anpassas till samhällsutvecklingen. Allt fler yngre personer begår brott inom ramen för gängbrottsligheten. Mot den bakgrunden behövs särskilda ungdomsfängelser för de unga vuxna som begår de allvarligaste brotten.

År 2020 tillkännagav riksdagen detta till regeringen, men i och med att ungdomsbrottsligheten har blivit mycket grov de senaste åren anser vi att det behövs ett nytt tillkännagivande om detta för att markera frågans allvar.

Tidsgränser gällande häktning ska tas bort

Tidsgränser för häktning infördes i juli 2021. En misstänkt kan sitta häktad högst nio månader och om den misstänkte är under 18 år är det tre månader som gäller.

Tidsgränserna får överskridas om det finns synnerliga skäl. Moderaterna vill inte ha tidsgränser och röstade emot förslaget. Från Moderaternas sida anser vi att häktningar är en viktig förutsättning för att kunna utreda och bekämpa brott.

Den grova brottsligheten har ökat lavinartat med fler komplicerade mål som tar lång tid att utreda. Det är grundläggande att rättsväsendet ges tillräckliga förutsättningar för att kunna utreda den här typen av grov brottslighet.

Moderaterna delar regeringens ambition om att korta häktningstiderna men anser att det finns andra sätt att göra det på. Det finns inget egenvärde i att en person ska sitta häktad under längre tid än nödvändigt, men att sätta upp absoluta tidsgränser menar vi är fel väg att gå.

Det är grundläggande att rättsväsendet ges tillräckliga förutsättningar för att kunna utreda den här typen av grov brottslighet. Vi ser en risk att personer som bör vara häktade, både utifrån brottsutredningars behov och ur ett brottspreventivt syfte, inte kommer att kunna hållas häktade i samma utsträckning med de föreslagna tidsgränserna. För att förkorta långa häktningstider ser vi snarare att fokus bör läggas på att förkorta utredningstiderna.

I syfte att åstadkomma detta menar vi att bland annat Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten måste ges tillräckliga resurser, men det handlar också om att exempelvis förstärka Nationellt forensiskt centrum i syfte att förkorta deras ledtider samt motverka andra flaskhalsar som förlänger utredningstiderna.

Utvecklingen går dessutom mot att allt fler unga involveras i grov brottslighet. Det finns i dag allt fler under 18 år som har begått mycket grova, ofta gängrelaterade, brott, och som riskerar att fly, återfalla i eller förhindra utredning av brott om de släpps. Det

finns också, som flera remissinstanser har lyft fram, en stor risk för att en tidsgräns för häktning av personer under 18 år utgör ytterligare ett incitament för äldre kriminella att i ökad utsträckning utnyttja och förmå unga personer att begå brott.

Moderaterna anser att tidsgränserna för häktning ska tas bort.

Behåll uppsökarverksamheten på häkten

I Kriminalvårdens budgetunderlag för 2021 står det att avveckling av uppsökarverksamheten på häkten ska göras. Anledningen är att få ekonomin i balans trots att Kriminalvården anser att detta betyder sämre möjligheter att tidigt identifiera intagnas behov och samtidigt innebär viss minskning i de isoleringsbrytande åtgärderna. Det har på olika sätt konstaterats att just under häktningstiden är de intagna som mest mottagliga för att förändra sina liv. Därför ska uppsökarverksamheten på häkten återinföras.

Påbörja behandling redan under häktstiden

Många personer sitter länge i häkte och det är där de är mottagliga för påverkan. Ibland kan också tiden i häkte utgöra en stor del av tiden personen sitter frihetsberövad och då är det viktigt att ta vara på den tiden. Därför bör det övervägas om det vore lämpligt att i vissa situationer påbörja behandlingsprogram redan under häktstiden.

Konsekvenser när man inte infinner sig till rättegång

Det förekommer att personer som är misstänkta för brott inte infinner sig till rättegång. Upprepade gånger kallas man utan att dyka upp och flera år kan passera utan att personer får en konsekvens av det brott personen begått. Det här leder till stort lidande inte minst för brottsoffret och brottsoffrets anhöriga samtidigt som det står i motsats till ambitionen om en snabb och effektiv verkställighet. Att vägra att komma till en rättegång man kallats till och på så sätt undanhålla sig rättvisan och obstruera mot rättsystemet måste leda till betydligt mer ingripande konsekvenser för den enskilde än vad som är fallet idag. Att inte dyka upp när man är kallad till en rättegång och saknar laga förfall bör leda till att höga vitesbelopp döms ut. Vidare bör fler rättegångar avgöras i den tilltalades utvaro om han eller hon medvetet håller sig undan rättvisan. Den ordning som gäller idag är inte tillfredsställande och bör ändras.

Kortare tid mellan dom och verkställighet

För att straff ska vara effektiva och verkningfulla är det viktigt att de verkställs så snart som möjligt efter det att domen vunnit laga kraft. Om lång tid hinner gå mellan domen och verkställigheten blir kopplingen till straffet som konsekvens för en viss gärning försvagad. Varje dag som går mellan dom och verkställighet är ur det avseendet ett misslyckande. Trots det verkställs ett fängelsestraff normalt först tre månader efter att domen har vunnit laga kraft.

Enligt uppgift går cirka 2 300 fängelsedömda fria i väntan att få påbörja sina straff. I den nya strafftidslagen ges den dömda rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff på egen begäran om straffet är verkställbart. En sådan rättighet är bra, men skyndsamt mellan dom och verkställighet bör vara utgångspunkten för alla som döms till

fängelse. För att förtydliga detta vill Moderaterna ändra lagen så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Kriminalvården bör ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet.

Kortare tid för verkställighet inom frivården

Det är viktigt att korta tiderna från dom till verkställighet, även när det gäller verkställighet inom frivården. Vid skyddstillsyn med samhällstjänst, påbörjades verkställigheten i snitt efter elva och en halv vecka under 2020 och efter tio och en halv vecka när det gäller villkorlig dom med samhällstjänst. Detta är för lång tid mellan dom och verkställighet och tiderna behöver kortas då det är viktigt med en snabb reaktion från samhället vid brott.

Ökade möjligheter till omedelbar verkställighet

I dag påbörjas inte någon vård eller behandling för en person som sitter häktad förrän en dom på fängelse har vunnit laga kraft. Det kan medföra att en person sitter häktad under en lång tidsperiod utan att några återfallsförebyggande åtgärder eller andra behandlingsinsatser vidtas. En normal brottmålsprocess, från det att den misstänkte häktas till dess åtalet har prövats av både tingsrätt, hovrätt och ibland också Högsta domstolen, kan ta upp emot ett halvår. För personer som döms till fängelse i ett år och mindre blir fängelsetiden ofta så kort att någon behandling överhuvudtaget inte sätts igång.

Vi vill därför införa en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse så ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till ett fängelse och komma igång med vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om den så önskar.

Minskad möjlighet till uppskov med verkställigheten av straffet

En dömd kan beviljas uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff under vissa omständigheter. Enligt strafftidslagen som trädde i kraft 2018 ska en samlad bedömning göras där de negativa konsekvenserna för den dömde vägs mot samhällets krav och intressen. I vägningen tas hänsyn till samhällsskyddsintressen, såsom risken att den dömde avviker eller begår nya brott. I enlighet med utgångspunkten att straff bör verkställas så nära lagakraftvunnen dom som möjligt, bör möjligheterna att begära uppskov med verkställigheten vara små. Moderaterna anser att en mer restriktiv syn bör gälla när det kommer till utbildningsförhållanden. Att en arbetstagare har ett arbete av säsongskaraktär eller kan erhålla eller behålla en anställning borde typiskt sett inte kunna utgöra skäl för att beviljas uppskov.

Straffbart att inte inställa sig till verkställighet

Den som döms till fängelse kontaktas av Kriminalvården som förelägger den dömde att inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där fängelsestraffet ska verkställas. Polismyn-

digheten kan under vissa omständigheter på begäran av Kriminalvården förpassa personen till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt. Det förekommer alltför ofta att personer inte infinner sig när det är dags att avtjäna straffet.

I juli 2021 var det nästan 1 000 personer som var på fri fot trots att de var dömda till fängelse. De senaste fem åren har drygt 500 personer fått sina fängelsestraff preskriberade genom att hålla sig undan verkställighet. Systemet bygger på en hög grad av tillit till den som dömts, trots att det i vissa fall kan tyckas obefogat. Samtliga som döms till fängelse ska avtjäna sitt straff. Det handlar om respekten för och tilltron till rättssystemet men också om rättvisa. Kriminalvården måste vara konsekvent och inte tillåta att vissa undandrar sig samhällets påföljder.

Att inte inställa sig är inte heller förenat med något straffansvar. Systemet med att personer på egen hand ska inställa sig för verkställighet av fängelsestraff, i de fall de inte suttit häktade, utnyttjas redan idag kraftigt och risken är stor att det fortsätter att utnyttjas framöver. Moderaterna anser att den som förelagts att inställa sig vid kriminalvårdsanstalt och inte dyker upp ska kunna straffas för det. Straffet bör som utgångspunkt motsvara straffen för andra brott som rör grunderna för rättsskipningen, såsom mened och övergrepp i rättssak. Ett sådant brott ska därmed kunna leda till fängelse i upp till fyra år.

Kriminalisera rymningar

I Sverige rymmer/avviker varje år ett antal dömda personer som avtjänar ett fängelsestraff. Under 2020 skedde 46 rymningar från fängelser samt 125 permissioner med anmärkningar som i många fall innebar att den dömda inte återkom efter permission.

Trots att man enligt lag är skyldig att avtjäna tid i fängelse är det inte straffbart att rymma. De sanktioner som idag står till buds när någon rymmer är begränsade och konsekvenserna för den enskilde blir därför små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet, som redan är hårt ansträngt. Dessutom handlar det inte sällan om personer som dömts för allvarliga brott och långa fängelsestraff som kan vara farliga ute i samhället. I andra situationer där enskilda angriper själva kärnan i rättsskipningen eller trotsar ordningsmakten är principen att det bör betraktas som särskilt allvarligt. Bland annat därför är mened och övergrepp i rättssak så kallade artbrott. Samma principiella synsätt bör gälla om någon väljer att rymma från fängelse eller avvika från en permission. Det bör därför vara straffbart att rymma/avvika från fängelse eller permission.

Kriminalisera rymningar från rättspsykiatrisk vård

Många grova brottslingar döms till rättspsykiatrisk vård. Flertalet utgör en stor fara ute i samhället. I början av 2021 rymde en dömd 19-åring från Helix rättspsykiatri i Huddinge. Mannen var dömd för knivmord och han rymde vid en permission. Detta fick förödande konsekvenser då mannen knivmördade en sjubarnspappa i Rissne. Rymningar från rättspsykiatrisk vård ska kriminaliseras.

Ökad användning av fotboja vid permissioner och transporter

Åtgärder bör vidtas för att säkerställa att permissioner och transporter kan genomföras utan avvikelser. Ett sätt att öka säkerheten är genom en ökad användning av elektronisk övervakning. Den möjlighet som sedan några år tillbaka finns att förena permission eller transport av intagna med elektronisk övervakning, fotboja, används alltför sällan. Vi vill därför se över riktlinjerna för dessa så att elektronisk övervakning används i fler fall än idag.

Ny enhet inom Kriminalvården som får ansvaret för unga som begått grova brott

En ny enhet för unga bör inrättas hos Kriminalvården. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa påföljder på grund av brott och också involveras i behandlingsinsatser som beslutas med stöd av lag om vård av unga på grund av den ungas kriminalitet. Tanken är att enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Denna grupp av unga kommer därmed i större utsträckning bli statens ansvar istället för kommunens och socialnämndernas ansvar. Kriminalvården kan antas ha bättre förmåga än socialnämnderna att hantera och arbeta återfallsförebyggande med denna grupp. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Under flera år har riksdagen tillkännagivit till regeringen att en sådan enhet bör inrättas hos Kriminalvården, och det är av stor vikt att arbetet med inrättandet av enheten påbörjas snarast. Trots detta har regeringen inte återkommit och det är av stor vikt att arbetet påbörjas, senast under år 2022.

Utökad tid för behandlingsprogram

Enligt Kriminalvården utgör behandlingsprogrammen endast fyra procent av sysselsättningstiden på fängelser 2020. Det finns behandlingsprogram för våldsproblematik, sexualbrott, missbruk, relationsvåld m.m. 8 964 personer påbörjade fängelsestraff 2020. 6 369 avslutade verkställighet samma år. Av dessa hade 26 procent deltagit i behandlingsprogram, varav 20 procent fullföljde behandlingsprogrammet. Detta är alltför lågt. Det är mycket viktigt att intagna deltar i behandlingsprogram så att risken för återfall minskas. Därför bör det övervägas att utöka sysselsättningstiden för behandlingsprogrammen.

Obligatoriskt deltagande i nationellt exitprogram för dömda

Moderaterna vill införa ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar som väljer att lämna det kriminella livet. Det handlar bland annat om bättre förutsättningar för att bryta ett kriminellt mönster med ny identitet för hotade personer och att vid behov byta bostadsort. Under tiden straffet avtjänas ska fortsatt brottslighet vara uteslutet. Genom

övervakning och ytterligare åtgärder och myndighetssamverkan ska det vara näst intill omöjligt att fortsätta en kriminell livsstil efter avtjänat straff.

Det bör övervägas att förlägga det nationella exitprogrammet under Kriminalvårdens ansvar. Myndigheten finns representerad i hela landet och har erfarenheter av att arbeta med återanpassning av kriminella individer. Medverkan i det nationella exitprogrammet bör vara obligatoriskt för dömda gängbrottslingar och yrkeskriminella.

Ökad närvaro av frivården i utsatta områden samt öka antalet yrkeskurser på fängelser

Kriminalvården bör genom frivården vara mer närvarande i de utsatta områdena genom att förlägga mer av sin verksamhet dit.

För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på fängelser utvecklas. Idag utgörs utbudet enligt Kriminalvården till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen. Vi vill ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. För att programmen ska kunna genomföras med hög kvalitet är personalens kompetens och möjligheter till fortbildning viktig.

Begränsa möjligheterna till villkorlig frigivning

Den som avtjänar ett tidsbestämt fängelsestraff frigges i dag som regel villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden. Vi vill begränsa möjligheten till villkorlig frigivning. För personer som avtjänar långa fängelsestraff innebär det att många år dras av på straffet.

Villkorlig frigivning ska endast ske undantagsvis och tidigast efter tre fjärdedelar av strafftiden. Återfallsförbrytare ska inte omfattas av möjlighet till villkorlig frigivning.

I maj 2021 skärptes reglerna som innebär större möjligheter att skjuta upp villkorlig frigivning om den dömden inte deltar i, eller missköter, återfallsförebyggande åtgärder. Även vid annan misskötsamhet kan villkorlig frigivning skjutas upp.

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att reglerna för villkorlig frigivning bör skärpas ytterligare så att presumtionen för villkorlig frigivning tas bort och ersätts med ett system där större hänsyn tas till hur den intagne skött sig under verkställigheten av fängelsestraffet. Andra begränsningar som bör övervägas är att villkorlig frigivning ska kunna ske tidigast efter tre fjärdedelar av strafftiden och aldrig för den som återfallit i brott.

Regeringen bör återkomma med förslag senast 2022.

Inför förvaringsstraff för samhällsfarliga brottslingar

De nuvarande påföljdsreglerna innebär att brottslingar som begått andra brott än mord, till exempel våldtäkter, och som inte lider av en allvarlig psykisk störning inte kan hållas inlåsta på obestämd tid. Detta gäller oavsett hur samhällsfarliga de är och hur hög risken är för att de ska återfalla i allvarlig brottslighet. När det gäller mördare som dömts till livstids fängelse finns det en teoretisk möjlighet att hålla dem inlåsta så länge de är farliga för samhället, men detta sker inte i praktiken.

Detta är inte tillfredsställande ur ett samhällsskyddsperspektiv. Vi anser att huvudprincipen visserligen ska vara att straff ska utmätas efter hur allvarligt ett brott är. Men i vissa fall måste det finnas möjlighet att hålla brottslingar inlåsta på obestämd tid, om det finns en överhängande risk att de återfaller i allvarlig brottslighet.

Vid sidan av de i dag existerande påföljderna fängelse och rättspsykiatrisk vård bör därför ett särskilt förvaringsstraff införas. Förvaringsstraffet ska innebära att domstolen som beslutar om förvaring ska bestämma en viss kortaste och längsta tid som den dömde ska hållas i förvar. När den längsta tiden har löpt ut ska domstol, på begäran av en åklagare, kunna besluta om förlängning av förvaringen för viss tid åt gången. Så länge det finns en stor risk för att den dömde återfaller i allvarlig brottslighet mot liv och hälsa eller allvarliga sexualbrott ska som utgångspunkt ingen frigivning ske. Den dömde ska ha rätt till juridiskt biträde när frågan om förlängning av förvaringsstraffet prövas av domstol.

Påföljden förvaring bör endast förekomma i relativt sällsynta fall, i första hand för vissa mycket återfallsbenägna grova sexualbrottslingar som inte kan bli föremål för rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning, eftersom de i lagens mening inte lider av en allvarlig psykisk störning.

Motsvarande påföljder finns i bl.a. Norge och Tyskland, och fanns i Sverige till 1981. Den avskaffades i första hand av ideologiska skäl, dels eftersom det ansågs att användningen av frihetsstraff borde begränsas, dels eftersom samhällsskydd och inkapacitering inte ansågs vara hållbara som grundläggande principer för påföljdssystemets utformning. Moderaterna anser, som framgår av denna motion, att bägge dessa utgångspunkter var felaktiga och nu måste omprövas.

Riksdagen har tillkännagivit att en utredning gällande detta bör tillsättas. Vi moderater anser att förvaringsstraff ska införas snarast.

Ändra lagen så att Migrationsverket får visitera inför transport

I Kriminalvårdens budgetunderlag 2021 framkommer att Migrationsverket konstaterat att de saknar lagstöd för att inför en transport visitera en person och delvis även bostadsrummen på förvaren. Detta kan få som konsekvens att Migrationsverkets transportbeställningar till Kriminalvården kommer att öka markant. Lagen behöver ändras så att Migrationsverket får utföra dessa visitationer.

Inför en möjlighet att vägra villkorlig frigivning vid risk för återfall i brott

Det är viktigt att minimera riskerna för återfall i brott. Detta för att skydda oskyldiga människor från att utsättas för brott men också samhället i stort. Brottsliga handlingar kostar mycket i mänskligt lidande och innebär också stora samhällskostnader. Om Kriminalvården bedömer, efter en individuell prövning, att det finns risk för återfall i brott ska det finnas möjlighet att vägra villkorlig frigivning.

Kriminalvården ska införa nytt behandlingsprogram för personer som begått sexuella övergrepp mot barn

Pedofili är en sexuell avvikelse som innebär ett varaktigt sexuellt intresse för barn. Brotten är huvudsakligen våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn. Det finns även andra brottsrubriceringar som tar sikte på sexuella övergrepp och handlingar begångna mot barn, och till exempel barnpornografibrott är ett sådant.

När ett sexuellt övergrepp mot barn har begåtts straffas detta med fängelse eller en mindre ingripande påföljd som inte är frihetsberövande. Det kan till exempel vara skyddstillsyn med särskild föreskrift att genomgå frivårdens behandlingsprogram.

När fängelse döms ut är det inte obligatoriskt för den dömda att genomgå behandlingsprogrammet, till skillnad från när skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan döms ut.

Vid sexuella övergrepp mot barn är största gruppen förövare män med pedofili. Mot bakgrund av pedofilins natur framstår fängelse som en åtgärd som inte är tillräckligt adekvat för att förhindra fortsatt brottslighet. Stävjandet av brottsligheten ligger snarare i att med hjälp av vård minska riskfaktorer för övergrepp. Fängelse är dock motiverat ur ett samhälls- och brottsofferperspektiv.

Behandlingsprogrammet för sexualförbrytare utgår från kognitiv beteendeterapi. Den inriktas bland annat på att minska riskfaktorer som driver sexualbrottslighet, till exempel förändra en ofta förvrängd syn på sexualitet samt minska sexuell upptagenhet och lättväckt aggressivitet. Behandling med testosterondämpande läkemedel, så kallad farmakologisk behandling, används sällan i Kriminalvården.

Enligt en rapport av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering från 2011 räcker inte det vetenskapliga underlaget för att bedöma vilken behandling som kan minska antalet återfall i brottslighet.

Nyligen publicerades dock en studie från Karolinska institutet där ett 50-tal pedofiler deltagit i en behandlingsmetod med ny medicinering. Studien visade att de som medicinerades löpte en lägre risk att begå övergrepp eftersom riskfaktorerna minskade.

Behandlingsprogrammet som erbjuds vid fängelsevistelse är alltså frivilligt att delta i. Dessutom är det sällan farmakologisk behandling används inom ramen för Kriminalvårdens behandling.

Moderaterna menar att det finns skäl att utreda en förändring av dagens påföljdsbestämning vid sexualbrott mot barn.

Möjligheterna att införa vård som påföljd vid sidan av fängelse bör därför införas. Maj 2021 tillkännagav riksdagen att behandlingsprogrammen för sexualförbrytare behöver utvecklas och intensifieras. När den farmakologiska behandlingen är tillräckligt evidensbaserad bör den införas som behandlingsform. Regeringen bör ge Kriminalvården detta uppdrag senast 2022.

Inför skyddstillsyn med elektronisk övervakning

Inför en särskild påföljd, skyddstillsyn med elektronisk övervakning, för att överbrygga klyftan mellan rent icke frihetsberövande påföljder och fängelse. Därmed skulle fotboja som verkställighetsform av fängelse utgå. Detta skulle i första hand komma i fråga för brott med ett straffvärde om 6–12 månader.

Sänka kraven för att undanröja skyddstillsyn och att skyddstillsyn bara kan fås en gång

Kriminalvården kan begära att en åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsyn ska undanröjas. Vi anser att en strängare syn på den dömdes skötsamhet vid verkställighet av skyddstillsyn är påkallad. Skyddstillsyn döms ut som alternativ till fängelse, dvs. som påföljd för gärningar vars straffmättningsvärde egentligen motsvarar ett fängelsestraff.

Ur rättssystematisk synpunkt kan skyddstillsyn alltså sägas vara en extra chans att undvika fängelse som rättssystemet ger till den dömden. Detta talar för att i princip ingen misskötsamhet alls bör tolereras för den som vill ha förmånen av en frivårdspåföljd snarare än att avtjäna ett fängelsestraff. Enligt vår uppfattning bör det inte krävas att den dömden ”på ett allvarligt sätt” brutit mot vad som gäller för honom för att skyddstillsynen ska undanröjas.

I stället ska det räcka med att den dömden har brutit mot vad som gäller. Möjligheten för Kriminalvården att besluta om t.ex. särskilda föreskrifter eller att meddela varning bör behållas, men det bör framgå direkt av lagtexten att dessa möjligheter är förbehållna de fall då den dömdes misskötsamhet är ringa eller annars av mindre betydelse.

Skyddstillsyn ska bara kunna fås en gång, aldrig för återfallsförbytare.

Ge Kriminalvården möjlighet till interimistiska beslut gällande skyddstillsyn

Riksrevisionen har gjort en granskning, ”Effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter”. I sitt remissyttrande har Kriminalvården anfört att myndigheten måste få möjlighet att besluta om omhändertagande, alternativt att övervakningsnämnden måste finnas tillgänglig dygnet runt för att kunna fatta beslut vid misskötsamhet.

Kriminalvården anser att den har ytterst begränsade möjligheter att agera skyndsamt och på ett verkningfullt sätt exempelvis vid en överträdelse av vistelseförbud under helger. Om Kriminalvården upptäcker en överträdelse på fredag kväll kan handräckning begäras av polis. Dock saknar Kriminalvården möjligheter att kvarhålla den dömden. Denne måste släppas och först på måndag morgon kan kontakt tas med övervakningsnämnden för beslut.

Detta kan innebära stor fara för brottsoffer och vi delar Kriminalvårdens uppfattning att det är mycket angeläget att det finns förutsättningar för en snabb och tydlig reaktion när den dömden bryter mot villkoren för sin frivårdspåföljd. Att reaktionen är snabb är dessutom ofta viktigt ur ett brottsoffer- och samhällsskyddsperspektiv.

Vi anser därför att Kriminalvården bör ges möjligheter att fatta interimistiska beslut om omhändertagande. Kriminalvårdens beslut om omhändertagande bör, inom en viss lagstadgad kortare tidsfrist (exempelvis tre dagar), underställas övervakningsnämndens prövning.

Närhetsprincipen ska beaktas i mindre utsträckning än idag

I en granskning noterar Riksrevisionen att Kriminalvården har inriktningen att placera klienterna nära hemorten inför frigivningen. I dessa lägen går närhetsprincipen före fördelarna med stordriftsprincipen. Detta anser vi moderater är fel då granskningen visar att större och färre anstalter påverkar både effektiviteten och kostnaderna. Enligt

Riksrevisionens beräkningar är det möjligt att spara cirka en halv miljard kronor årligen om verksamheterna samlas i större enheter. Detta måste göras då svensk kriminalvård är bland de dyraste i Europa.

Därför behöver en utredning tillsättas med inriktning att komma med förslag om att närhetsprincipen ska beaktas i mindre utsträckning än idag. Utredningen bör svara på frågan om närhetsprincipen har en effekt på återfall i brott, samt fördelarna med stordrift.

Se över effektiviteten inom Kriminalvården

Riksrevisionens granskning omfattar inte häkten, frivården eller Kriminalvårdens transportverksamhet. Med tanke på att svensk kriminalvård är bland de dyraste i Europa måste även effektiviteten granskas inom dessa områden. En granskning om detta behöver tillsättas.

Övervakning ska ske även utan villkorlig frigivning

Det påpekas ibland att ett av syftena med dagens regler om villkorlig frigivning är att de möjliggör att den dömda ställs under övervakning en tid efter att han eller hon släppts från fängelse, vilket underlättar hans eller hennes återanpassning till samhället. Det är en god synpunkt, men behovet av detta bör tillgodoses genom att det införs regler om att den dömda ska stå under övervakning av Kriminalvården under ett visst tidsintervall även efter det att straffet är till fullo verkställt.

En utredning bör tillsättas med inriktningen att frivårds- och övervakningsåtgärder kan användas även utan villkorlig frigivning.

Ingen villkorlig frigivning om den dömda vägrar villkor

Villkorlig frigivning ska endast ske om det finns särskilda skäl för det, dvs. om den intagne har uppvisat gott beteende. Bland annat ska det krävas att den dömda genomgått de program som erbjuds, utfört de arbetsuppgifter som krävs, inte ägnat sig åt brottslighet eller stökigt beteende under verkställighetstiden och naturligtvis inte rymt eller försökt rymma.

Öka användningen av narkotikahundar på anstalter

På fängelser används narkotikahundar för att lättare upptäcka om det finns narkotika på olika platser i fängelset. Detta används i mindre omfattning än vad som krävs för att hålla fängelserna narkotikafria, och detta behöver utökas.

Mer inflytande för brottsoffer

Det är viktigt när en målsägande önskat information om när gärningsmannen får permission, att målsägande verkligen får informationen från Kriminalvården.

Brottsoffer måste kunna känna trygghet under tiden gärningsmannen sitter i fängelse och inte överraskas med att möta gärningsmannen under permission. Målsäganden

måste få mer inflytande om när permissioner ska tillåtas eller ej. Regeringen måste se över hur informationsöverföringen till brottsoffret kan förbättras.

Total översyn över systemet med biträdande övervakare

Biträdande övervakare är människor ute i samhället som engagerar sig frivilligt för att vara en förebild och ett stöd för en dömd person. De kompletterar frivårdens personal och ska göra olika aktiviteter med den dömd under övervakningsperioden.

Expressen har 2021 presenterat en granskning som visar att många biträdande övervakare är dömda för brott och många har kopplingar till organiserad brottslighet och extremism.

Granskningen visade att övervakare och den dömd i vissa fall begått brott ihop. I ett fall våldtog en familjehemspappa en 16-årig flicka, tillsammans med en kompis som också åtalades för våldtäkten. Kompisen erkände att han haft sex med flickan men frikändes från våldtäkt. Senare utsågs kompisen till familjehemspappans biträdande övervakare. Detta ska inte kunna ske och därför behövs en total översyn av systemet.

Öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap

Det fanns 1 466 utländska medborgare inskrivna i fängelse den 1 oktober 2020. Vid den tidpunkten utgjorde de utländska medborgarna 28 procent av det totala antalet inskrivna i anstalt. Cirka 60 procent av dessa personer var från länder utanför Norden/Europa. Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår att det under 2020 endast överfördes 79 personer från Sverige till annat land för verkställande av fängelsestraff.

Samtidigt överfördes 144 personer till Sverige från annat land för verkställande av fängelsestraff. Från 1 juli 2020 gäller en ny lag med krav på skyndsam handläggning hos Kriminalvården och allmänna domstolarna som ska leda till att fler brottslingar ska avtjäna straffet i sina hemländer. Detta gäller dock endast andra EU-länder.

Kriminalvården bör ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar även till länder utanför Norden/EU. Kriminalvården ska bland annat alltid initiera ett ärende om överföring när en utländsk medborgare ska verkställa ett fängelsestraff om sex månader eller längre.

Kriminalvården i Sverige bör fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna, i syfte att möjliggöra överföring i fler fall.

Riksdagen har tillkännagivit detta för regeringen, som inte har återkommit med förslag.

Johan Forssell (M)

Louise Meijer (M)

Ellen Juntti (M)

Mikael Damsgaard (M)

Sten Bergheden (M)